

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קנו

(בעמוד הקודם)

אמר אמימר ומתנתו מתנה: נער מעל גיל שלוש עשרה, אינו יכול למכור נכסים עד גיל עשרים כי הוא אינו יודע בטיב משא ומתן. אבל הוא יכול לתת את הנכס במתנה.

אמר ליה רב אשי לאמימר וכו': אם במכירה תקנו רבנן שמכירתו אינה מועילה, למרות שהוא מקבל כסף על המכירה, אז במתנה שהוא לא מקבל כלום אלא הוא עושה שטות שהוא נותן קרקע במתנה, פשוט שרבנן יתקנו שמתנתו איננה מתנה!

אמר ליה ולטעמיך וכו': ענה לו אמימר - לשיטתך, מה הדין אם הנער מכר נכס ששוה חמש זוז בשש זוז, שיש לו רווח גדול בעיסקה, האם תאמר שהמכירה שלו תועיל? ודאי שלא! משום שרבנן תקנו שכל מכירה שלו לא תועיל, בגלל החשש שמא אנשים יגרמו לו למכור בהפסדים. והיינו כי הנער מתרגש ממטבעות, ואם יקרקשו לו בשק מלא מטבעות הוא ילך וימכור להם את כל הנכסים שירש מאביו. אבל במתנה אין כזה חשש כי אין סיבה שהוא יתן למישהו מתנה סתם, אלא אם כן הלה באמת עושה לו טובות ועוזר לו מאד, ולכן אדרכא רבנן תקנו שמתנתו תועיל כדי שאנשים ירצו לעזור לו ולעשות לו טובות.

*

אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לקדושין וכו': נער בן 13 שנה שקידש נערה בת 12 שנה, לא סומכים על חזקה שהם גדולים ומסתמא הביאו שתי שערות, אלא בודקים אותם אם אכן הביאו. וכל עוד לא בדקו אותם, לא נוקטים שהיו כאן קידושין בוודאות. ולכן אם לאחר מכן היא התקדשה לאדם נוסף, אנו מצריכים גט מהשני מספק שמא הקידושין הראשונים לא חלו.

וכן צריכים לבדוק אותם שהביאו 2 שערות לגבי **גרושין**. וכן לגבי 'חליצה' = אם בעלה מת והיא הוזקקה להתייבם לאחיו, והוא אינו מעוניין ליבמה, הוא חולץ לה.

וצריכים לבדוק שהחליצה מועילה כי קטנים אינם יכולים לעשות חליצה. וכן 'למיאונין' = 'קטנה יתומה שחיתנו אותה אחיה ואימה, יכולה למאן בבעלה כשתגיע לגיל 12 והיא יוצאת ממנו בלא גט.

ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים: זהו דין נוסף שאמר רב נחמן בשם שמואל. שנער לא יכול למכור נכסים למרות שהוא כבר גדול, עד שיהא בן עשרים. (יד רמ"ה).

קושיא: **וכיון דבדקנא לקדושין, לגרושין למה לי?** לאחר שבדקנו אותם שהם גדולים בשעת הקידושין, מדוע אנו צריכים לבדוק אותם שוב בגירושין? **תירוץ:** **לא נצרכא אלא ליבום דתנן בן תשע וכו':** אין מדובר בגירושין של נשואין רגילים, אלא בגירושין שלאחר יבום. ומדובר ביבום של קטן, כפי שכתוב במשנה (במסכת נדה) יבם בן תשע שבא על יבמתו קנאה לאשה, אבל הוא לא יכול לגרש אותה עד שיגדל. ולכן כאשר הוא גדל ורוצה לגרשה בודקים האם הביא שתי שערות.

לחליצה, לאפוקי מזר' יוסי וכו': לאחר שאמר רב נחמן שצרכים לבדוק לגירושין, הוא חזר ואמר שצריך לבדוק גם לחליצה, לחדש לנו שלא כמו דעת רבי יוסי הסובר שדוקא החולץ צריך להיות גדול אבל הנחלצת יכולה להיות אפילו קטנה. כי בפרשת חליצה נאמר "איש", ו"איש" הוא אדם גדול. אך לא מוזכרת שם 'אשה'. כך סובר רבי יוסי, אך חכמים סוברים שמקשים אשה לאיש.

ולמיאונין לאפוקי מזרבי יהודה וכו': לחדש שלא כדעת רבי יהודה הסובר שקטנה שגדלה והגיע לגיל 12 ויש לה שתי שערות עדיין יכולה למאן, עד שיגדלו השערות השחורות ויראו כשוככות על הלבן. קמ"ל שברגע שיש לה 2 שערות קטנות היא כבר לא יכולה למאן.

ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים לאפוקי וכו': שלא כדעת הסובר שיכול למכור כבר מגיל 18.

הגמרא מביאה את ההלכה כדינים שלמדנו:

והלכתא תוך זמן כלפני זמן: נער שהגיע לגיל עשרים יכול למכור רק לאחר שהסתיימה שנת העשרים, אבל בתוך השנה הוא נחשב כבן 19.

והלכתא כגידל בר מנשה: נער שיודע בטיב משא ומתן יכול למכור נכסים כבר מגיל 13 (ושתי שערות).

והלכתא כמר זוטרא: נער בן 13 יכול להעיד על מטלטלין.

והלכתא כאמימר: נער בן 13 מתנתו מתנה.

והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו: בכל הדינים שאמר.

משנה: המחלק נכסיו על פיו: המחלק נכסיו באמירת פיו בלא לעשות קנין. אם הוא בריא, אמירתו אינה מועילה בלא קנין. אבל אם הוא 'מסוכן' דהיינו שכיב מרע, נחלקו רבי אלעזר וחכמים האם דבריו ככתובים וכמסורים דמי. לדעת רבי אלעזר שכיב מרע נחשב כאדם רגיל וכשהוא מחלק את נכסיו בעל פה לפני מותו, עליו להקנות אותם בקנין כראוי. דהיינו בקרקעות בכסף או שטר או חזקה, ובמטלטלין במשיכה. לדעת חכמים 'דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי' והם נקנים באמירה בלבד בלא קנין.

אמרו לו: חכמים לרבי אלעזר - איך אתה אומר שאמירתו אינה מועילה בלי קנין והרי מעשה וכו'.

כבינתי: תכשיט סיכה שהיה שווה שנים עשר מנה.

אמר להם: בקללה 'בני רוכל תקברם אימם', מפני שהם אנשים רשעים (כפי שיתבאר בגמרא) וחכמים קנסו אותם שהבת תקבל את התכשיט למרות שלא נעשה קנין, ולכן אי אפשר להביא משם ראייה. אמנם לדעת חכמים הם לא היו רשעים (כפי שיתבאר בגמרא) ולכן ניתן להביא משם ראייה.

גמרא: תניא אמר להן רבי אלעזר לחכמים מעשה במוני אחד: איש אחד שהגיע מ'מרון' והוא היה שכיב מרע (כך סובר רבי אליעזר), והוא רצה להקנות את המטלטלין שלו לאנשים שהיו במקום אחר. ולכן אמרו לו שאין לו תקנה להקנות להם אותם בצורה רגילה, אלא רק להקנותם אגב קרקע.

[הגמרא בקידושין (דף כו') מבארת שהוא לא היה יכול להקנות ב'משיכה' (שהמקבל את המתנה מושך את החפץ) כי מדובר שהמקבל לא היה יכול לבוא. ומאותה הסיבה גם לא היה יכול להקנות לו בקנין חליפין, כי קנין חליפין נעשה בכליו של הקונה, דהיינו הקונה נותן את הכלי שלו למקנה ובכך המקנה מעניק לו את המתנה. וכן הוא לא הקנה אותם במשיכה על ידי אדם אחר (שימושך אותם ויזכה בשביל המקבל שלא יכל לבוא), כי הנותן לא סמך על אנשי המקום שישמרו על המתנה בשביל המקבל].

הלך ולקח בית סלע: הלך האיש וקנה קרקע סלעית שאינה ראויה לזריעה. ואמר - החלק הצפוני של הסלע יהיה לפלוני ועימו מאה צאן וכו'.

רבי אלעזר מוכיח מכאן שהאישי היה חייב לעשות קנין בשביל להקנות את המתנה למרות שהיה שכיב מרע!

אמרו לו משם ראייה? מרוני בריא היה: חכמים חולקים וסוברים שהוא היה בריא, אבל שכיב מרע באמת אינו צריך לעשות קנין.

*

למדנו במשנה - אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו'.

שאלה: מאי טעמא קא לייט להו: מדוע רבי אלעזר קילל אותם? תשובה: אמר רב יהודה אמר שמואל וכו': הם היו משאירים את הקוצים הגדלים בכרם ולא עוקרים אותם. ורבי אלעזר הולך בזה לשיטתו, וחכמים הולכים בזה לשיטתם. כדלהלן.

דתנן המקיים קוצים בכרם וכו': המשאיר את הקוצים הגדלים בכרם, לדעת רבי אלעזר 'קידש' כלומר נאסרו הכרם והקוצים משום כלאים, ולדעת חכמים לא קידש. כיון שרק דבר שהדרך להשאירו אוסר משום כלאים, ואילו קוצים הדרך לעוקרם.

בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר' אלעזר? שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן: רבי חנינא מבאר את טעמו של רבי אלעזר משום שבערביא (= שם מקום) מגדלים קוצים למאכל גמלים. אמנם חכמים הולכים אחר רוב העולם שלא משאירים קוצים בשדות בשביל הגמלים.

*

אמר רבי לוי קונין קנין משכיב מרע אפי' בשבת וכו': שכיב מרע שמחלק את נכסיו בדיבור בשבת, עושים לו קנין על כך. למרות שבשבת גזרו רבנן שלא לעשות מקח וממכר, כאן בגלל שהוא שכיב מרע הקילו. אמנם הסיבה שעושים קנין איננה בכדי לחשוש לשיטת רבי אלעזר ששכיב מרע לא יכול להקנות בדיבור בלי קנין, כי הלכה כחכמים. אלא החשש הוא שמא יהיה השכיב מרע שלא יהיה רגוע ויחשוב שהדיבור שלו לא מועיל בלא קנין, ותטרף דעתו עליו.

משנה: רבי אליעזר אומר: זהו אינו רבי אלעזר שבמשנה הקודמת אלא רבי אליעזר (תוס').

רבי אליעזר סובר שדוקא בשבת תקנו לשכיב מרע שיקנה בדיבור בלבד, בגלל שהוא לא יכול לעשות קנין. אבל רבי יהושע חולק ואומר אם בשבת הוא יכול

להקנות בדיבור למרות שאין לו כלל אפשרות להקנות בקנין, קל וחומר שביום חול הוא יוכל להקנות בדיבור, משום שאם הוא רוצה הוא יכול להקנות בקנין, ואם כן 'כל הראוי לדבר אין הדבר מעכב בו'.

כיוצא בו: וכן נחלקו בענין דומה. קטן לא יכול לזכות בגלל שאי לו 'יד' לזכות. אבל תקנו חכמים שאדם אחר יכול להיות שליח לזכות בשביל הקטן. לדעת רבי אליעזר דוקא זכין לקטן אבל אין זכין לגדול, כי הגדול יכול לזכות בעצמו. אבל לדעת רבי יהושע אם זכין לקטן כי 'זוכים לאדם שלא בפניו' למרות שהוא לא יכול לזכות בעצמו, קל וחומר שניתן לזכות לאדם לגדול שהרי הוא יכול לזכות בעצמו.

גמרא: שאלה: מתניתין מני? תשובה: רבי יהודה היא: נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בכרייתא כמה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע במשנה.

דתניא רבי מאיר אומר וכו': לדעת רבי מאיר המחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע היא כך. לדעת רבי אליעזר דוקא כחול שכיב מרע יכול להקנות בדיבור, בגלל שאם הוא רוצה הוא יכול לכתוב ולהקנות במעשה קנין (וממילא כל הראוי להקנות בקניין, הקנין לא מעכב בו). אבל בשבת שהוא לא יכול להקנות בקנין ולכתוב, הוא גם לא יוכל להקנות בדיבור. ולדעת רבי יהושע אם כחול תקנו חכמים שיוכל להקנות בדיבור, וקל וחומר שכשבת הוא יוכל להקנות בדיבור, שהרי בשבת אין לו אפשרות אחרת (כי אינו יכול לכתוב ולא ולעשות קנין), ואם לא יוכל להקנות תטרף דעתו עליו.

כיוצא בו: לדעת רבי אליעזר ניתן לזכות רק בשביל אדם גדול, בגלל שהוא יכול לקנות בעצמו. אבל לא ניתן לזכות בשביל ילד קטן, כי הוא לא יכול לקנות בעצמו. ולדעת רבי יהושע אם ניתן לזכות לאדם גדול, קל וחומר שניתן לזכות לקטן, כי הוא לא יכול לזכות בעצמו ולכן תקנו חכמים שיוכלו לזכות בשבילו. [יש לציין שלדעת רבי יהושע דין שליחות הוא מדרבנן]. זו דעת רבי מאיר בביאור המחלוקת.

דף קנז

רבי יהודה אומר וכו': לדעת רבי יהודה המחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע היא כפי שכתוב במשנה. וכפי שביארנו שם.